

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 68 (1983)
Heft: 21

Artikel: Il Pentateuh : tiarza part
Autor: Derungs, Ursicin G.G.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881711>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 01.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Il Pentateuh

dad Ursicin G.G. Derungs

Tiarza part

La tiarza e davosa contribuziun per far enconuscher meglier il Pentateuh ei dedicata al tema: *Il num de Diu*. Sco tschellas ei era quella part – per motivs evidents – extremamein selectiva.

I. Num e noziun

Metter num ad enzatgi vul dir identificar el, dar ad el ina fatscha ed ina persunalitad. Prender naven il num d'enzatgi ei sco de prender dad el ina part de sia identitad, sut circumstanzias ina part de sia veta. Scumiar num ei quasi zatgei magic: La pusseivladad de sedeliberar d'in vargau, de daventar novs. Prender il num ni tucrar en il num d'enzatgi ei era tenor diever linguistic modern ton sco d'offender enzatgi en sia persuna. *Nomen est omen*, schevan ils Latins: Il num porta in destin, el ei dapli ch'in tun, el sa schizun irritar e provocar!

Genesis 2,19 raquenta ch'il carstgaun (Adam) detti als animals in num. Sur de quei eis ei vegniu detg bia, p.ex. ch'il carstgaun exerciteschi ina pussonza quasi magica sur dils animals cun metter num ad els. Ver eis ei ch'ins anfla ellas religiuns la concepziun che «saver il num» d'enzatgi detti «pussonza sur de quel» (cfr. p.ex. 2 Sam 12,28 e Ps 49,12). Ver eis ei era che Gen 2,19 (el secund raquent della scaffiziun) di en moda pli concreta («metter num») quei che Gen 1,26.28 (egl emprem raquent della scaffiziun) exprima en moda abstracta («reger sur dils animals»). Ella pusseivladad de metter num ei aschi lunsch exprimida quella autonomia dil carstgaun che fa el – enteifer in spazi limitau – in maletg de Diu. Dieus ha scaffiu ils animals (aschia la Genesis), constituiu els en lur esser, e cheu dat ei pil carstgaun nuot de midar. El astga denton «metter num» ad els, vul dir: dar ad els la significaziun ch'ils animals han per el praticamein.

Sche nus mirein pli datier la caussa, vesein nus ch'ei setracta cheu insumma buca de metter num el senn pli stretg dil plaid, mobein de crear ina noziun (Begriff) per zatgei. Concret: Il carstgaun (Adam) ha buca de dar ad in cert animal enconuschents sut la noziun «vacca» in num, p.ex.

«Negla»; el ha insumma pér de crear la noziun «vacca» per quei animal che maglia fein, ha corna ed in iver. Quei ei in act che tschenta ils animals el horizonz dil mund dil carstgaun. «Metter num» el senn de «crear la noziun» ei pia in act entras il qual il carstgaun fa uorden cun las caussas, incorporescha ellas en siu mund. Quei denton ei en sesez in act diltut *raziunal* e buca magic. Sch'ìls linguists dian ch'il lungatg reflecteschi buca «objectivamein» in mund en sesez gia organisau e structurau, mobein seigi in mied cul qual il carstgaun organiseschi il «mund» tenor ses basegns e ses pugn de vesta, lu ei exact quei manegiau cun l'indicaziun ch'il carstgaun hagi mess num als animals: El ha «inventau» il lungatg per siu diever e basegns, ed il lungatg ei sia fuorma de *relativa autonomia* e sia moda – el senn teologic – de schaffir il mund, «siu» mund en vertit de siu esser maletg de Diu. –

Num e noziun selaian denton buca distinguer e separar dil tut. Era la «raziunalitad» ha sia forza «magica» e resca de s'establiir senza sc'in diu sils posts dils dieus derschi da sia critica. Tgi less decider cun in aut-aut, schebein il plaid «vacca» seigi mo «noziun», ni buca era «num»? Cun dir «vacca» eis ei aunc detg pauc digl animal indicaus cun quei plaid. Quei ch'ins sa de quei animal san ins buca semplamein cun enconuscher il plaid «vacca», mobein cun enconuscher igl animal concret e descriver el adequatamein. Tgei vul quei dir? La «noziun» sco mied d'enconuschientscha exprimida el «plaid organisont» sa schelar en, sesvidar e daventar mo in «num» senza pli bia significaziun. Ed il num en quei senn sa vegnir duvraus per de tuttas sorts striegn, per survegnir pussonza sur caussas e glieud. Ei sto buca ual esser il famus «eni capeni . . .» per far sminar zatgei dil pusseivel diever magic dil lungatg. Na, per illustrar la magia pusseivla dil lungatg che fui dallas «noziuns» els «nums» en survetsch dil gudignar pussonza sur caussas e glieud. Savens fui il lungatg religius la noziun sco il giavel l'aua benedida per esser in meglier instrument de domini sur dils carstgauns religius. E savens fa era il lungatg politic cun ses plaids «perderts» mo fenta de «raziunalitad» exercitond ual aschia sia magia sur dils electurs potenzials.

Tutta educaziun, tutta formaziun insumma ha(-vess) il scopo de mantener la tensiun dialectica denter num e noziun, vul dir: far ch'il num daventi noziun, e che la noziun anfli in num, e quei per *impedir* ch'il carstgaun vegni dominaus dad auters entras il lungatg, e per *gidar* el ad organisar il mund per siu agen diever.

Ei il num de Diu «num» ni «noziun», ed a tgei diever survescha el (buc) tenor il Pentateuh? Quellas damondas occupeschan nus el suandont.

II. Diever e maldiever dil num de Diu

En quei connex sbozzaus cuortamein lein nus empruar de capir la muntada d'in per texts dil Pentateuh en connex cul «num de Diu».

Lein far l'entschatta cun in camond/scamond ord il decalog (mira Ischi semestril ann.68, nr 20, p. 57): «Ti dueis buca far maldiever dil num de Jahve, tiu Diu; pertgei Jahve lai buca senza castitg quel che surdrova siu num» (Ex 20,7). El catechissem fuva quei il secund condament ella formulaziun «Ti dueis buca prender il num de Diu malnizeivlamein en tia bucca», in condament buca fetg concret, che deva buca bia de rumper il tgau tiegl examen da cunscienza, in condament reservaus plitost als notorics zundraders.

Presupponiu ei ch'ei seigi impurtont pil carstgaun d'enconuscher il num de siu Diu, per ch'el sappi invocar el e recuorer tier el. Presupponiu ei era il datum central dil Pentateuh che nus articulein plinengiu, numnadamein che Dieus sez hagi revelau siu num e «regalau» el sco pègn de sia preschientscha salvonta a siu pievel.

Ferton che la practica currenta dil secund condament dat a quel oz ual sco pli baul ina muntada dil tuttafatg marginala (en confrontaziun p.ex. cul sisavel) stat quel el VT en in context d'emprema muntada, era dalla caussa enneu ual sper igl emprem (cfr. Ischi semestril ann.68, nr. 20, p. 59). Il num stat per Dieus sez. Ed il maldiever sereferescha pia sin el. Co sa Dieus, resp. siu «num» vegnir surduvraus? L'exegesa vesa quei scamond oravontut en connex culs fauls engiraments, pertgei scadin engirament succedeva cun l'invocaziun dil num de Diu (Lev 19,12). Era mo quella indicaziun bastass per dar in tec «tgierp» al secund condament, aschilunsch ch'il referiment sin Diu, sche buca ual per engirar, per discriminar concarstgauns, plidar mal ded els, per legitar malgiustias, per zuppar vi realitads malemperneivlas, per manipular il pievel, per exculpar temas ed igl agen character bugliac ei in fenomen real e concret che accumpogna stediamein la religiusadad.

Mo il maldiever dil num de Diu ha aunc in auter aspect, buca meins suttastriaus dals exegets: Il num de Diu sco mied magic. El senn, p.ex. de crer d'haver pussonza sur de Diu cun invocar siu num e de saver disponer sur ded el ed instrumentalisar el per intenziuns fetg humanas. Epi el senn de crer ch'ins sappi haver pussonza sur ded auters cun invocar il num de Diu. Scadina segirezia religiosa che crei de senz'auter esser sezza en possess de Diu e consequentamein el gest e ch'ils auters hagian entiert corrispunda ad ina concepziun magica/infantila dil num de Diu e cunterdi al secund condament. Sch'il Priedi sil Cuolm

avertescha il cartent de buca «paterlar» sco ils pagauns fagend oraziun (Mt 6,7), lu admonescha el de buca tertgar che l'oraziun seigi in mied per metter a lomia Diu en favur de nos intents. Zuar eis ei buca moda pli ded esser superstizius e far directamein hocuspocus. Igl ei denton in fatg ch'ei dat la superstiziusadad della religiun, e che la religiun ei en certs aspects ual naschida ord la «magia dil num de Diu».

La tradiziun cristiana, oravontut davart protestanta ed en nos dis entras il grond teolog protestant K. Barth, ei adina puspei ida pli lunsch ell'interpretaziun dil secund condament: Sut maldiever dil num de Diu s'auda oravontut l'emprova mai bandunada e mai gartiada ded insumma *dar in num a Diu* el vast senn dil plaid: Las teologias raziunalas, las emprovas catecheticas de metter Diu sin pantun, insumma tut las fuormas ch'ins savess numnar el senn de K. Barth la «garmaschia della religiun».

En connex cun l'episoda de Gen 2 che resda co Adam mettevi num a tut ils animals ruchegia il secund condament en nova glisch. Fertion che Adam astga metter num als animals, *astga el buca metter num a Diu*. Tenor la tradiziun digl Exodus, appropriada sco coc dell'entira cardientscha, ei il num de Diu in regal als carstgauns. E quei vul dir: Il carstgaun che s'appropriescha dellas caussas entras siu lungatg e metta en uorden ellas enteifer il horizont de siu mund e tenor ses basegns, astga e sa buca far quei cun siu Diu: *El sa buca incorporar Diu en siu mund*, el sa buca sepatrunar de Diu (ella religiun) e far dad el in fumegl de ses giavischs. E sch'el fagess quei tuttina, fuss quei ch'el tschaffa in idol, in nuot (cfr. Is 40,19-20; 46, 6-7), ina vanitad, ina malnizeivladad, e malnizeivlamain havess el priu Diu en sia bucca.

Il plaid «Diu» e tuttas circumscripziuns ein secapescha creaziuns humanas ed incorporeschan sco talas la divinitad el mund dil carstgaun, tenor siu diever e ses interess. Quei ei la fatalitad della religiun e dil lungatg religios. L'aporia nescha dalla perschuasiun hebraica e cristiana che quei seigi ual aschi nunpusseivel ed illegitim sco nunevitabel. La sligiazion della difficultad han las teologias de tuts ils temps empruau de dar cun ina autra teoria dil lungatg religios: Quel descriva buca en moda positiva «co ei stat cun Diu», mobein exprima en moda negativa tgei che Deus ei buc. La prevalenza della teologia negativa empei della positiva ha caracterisau ils megliers e pli vigurus teologs dall'entschatta entochen oz, ed ei in'emprova de plidar de Diu senza violar il secund condament. Enteifer quella *teoria dil lungatg religios* ei il num de Diu plitost in *nun-num*, in signal dil cunfin dil carstgaun e della nunmanipulablidad de siu horizont: Deus

communichescha senza tradir sesez, el s'oblighescha senza sesuttametter a nossas cundiziuns.

Resumond savein nus constatar che la teologia dil num de Diu sco ella se presenta sigl intschess dil secund condament renviescha la pusseivladad de metter num a Diu, seigi quei num capius el senn pli stretg sco ver num (per diever magic) ni sco *noziun* (per interess practics e raziunals). La tensiun dialectica denter num e noziun resta era cheu, mo ch'il svilup viers la noziun ei in svilup viers la teologia *negativa*: Dieus ei cheu, el ei fideivels, mo sias vias ein *buca* nossas vias (Isaias). Cun quei tuchein nus il mument central della teologia dil num de Diu: Sia revelaziun a Mose ord il spinatsch ardent.

III. «Jeu sun quel: JEU-SUN»

Nus resumein la historia raquintada en Ex 3 e citein in extenso il passus decisiv. Mose pertgira las nuorsas de siu sir Jetro el desiart e vegn damaneivel dil cuolm Horeb (ella tradiziun elohista num per il Sinai). El spinatsch ardent semanifestescha Dieus e se presenta a Mose sco «Diu d'Abraham, d'Isac e da Jacob» che vesa la peina dil pievel en sclaveria d'Egipta e di a Mose ded ir tiel Farao e menar il pievel ord l'Egipta. Mose targlina e di: «Mira, cu jeu arrivvel tier ils Israelits e ditgel ad els: Il Diu de vos babuns ha tarmess mei tier vus, lu vegnan els a dir: Co ha el num? E tgei duei jeu lu risponder ad els? Dieus ha rispundiu a Mose: Jeu sun quel: JEU-SUN! E lu ha el detg: Aschia dueis ti dir als Israelits: JEU-SUN ha tarmess mei tier vus.» (Ex 3,13-15)

Nus savein *buca* proponer cheu ina analisa detagliada della pericopa. En general lein nus denton far attents ch'ella ei cusida ensemen ord diversas tradiziuns: J(Jahvist), E(Elohista) e P(il Cudisch Sacerdotal) (mira Ischi ann. 67, nr. 19, p. 45 s). Tuttas treis tradiziuns documenteschan in tagl ella historia d'Israel daus dalla novitad della revelaziun dil num de Diu, *Jahve*, e vulan *buca* mo metter en evidenza quella novitad, mobein mussar co quella nova revelaziun s'entretscha stretgamein cun la historia dils babuns. Pia gia lu in problem de conciliar niev e vegl cun l'intenziun de star fideivels alla tradiziun!

P metta pli fetg en evidenza il *niev* (mira era Ex 6,2 s) ed accentuescha *il tagl*, zatgei che va, tenor dir dils exegets, plitost encunter sia tendenza de nivellar e schematisar. *J* emprova d'unir las duas epocas della historia sontga cun introducir il num *Jahve* gia dalla bial'entschatta, e da cheu siu num «Jahvist». (En Gen 4,26,J, che vesa l'entschatta dil cult de Jahve els temps primordials, setracta ei d'ina singula tradiziun, *buca* harmoni-

sabla cun Ex 3.) *La redacziun* de Ex 3 sedat breigia de mussar si la continuitad: «Jahve» ei identics cul «Diu dils babuns» (Ex 3,6.13 s).

Detg quei e laschond d'in maun episodas sco p.ex. la tradiziun legendara dil spinatsch ardent, e damondas interessantas sco p.ex., schebein il num de Diu «Jahve» hagi giu ina historia preisraelitica («pagauna») ni buc, sededichein nus ad in per aspects della significaziun dil num de Diu tenor Ex 3.

Il num Jahve vegn «definius» en Ex 3, 14 s: «Jeu sun quel: JEU-SUN». Quella «definiziun» (ch'ei buc ina tala!) ha dau bia da lignar. Saver che la difficultad ei stada pli gronda per l'exegesa catolica gida ual era a capir la significaziun dil num «Jahve».

Nus lein prender las difficultads della tradiziun sco pugn de partenza. Ils Tudestgs (bibla de Jerusalem) scrivan: Ich bin der Ich-bin («der» ei cheu artechel, buca pronom relativ). Sereferend sin quella translaziun proponel jeu il suandont: «Jeu sun quel: JEU-SUN» enstagl dil «Jeu sun quel ch'jeu sun». Nus vegnin a veser ch'era quella versiun tradiziunala ha siu bien dretg e sa vegnir capida bein. Mia proposta ei meins neidia ed accentuescha cheutras la difficultad de capientscha che duei curdar en egl e buca vegnir splanada naven.

Tut dependa da tgei ch'il verb «esser» munta en quei context. L'interpretaziun tradiziunala restada viva oravontut ella teologia catolica sebasea sin ina translaziun ch'ha fatg pli bia historia ch'igl original sez. Igl ei la translaziun greca dils Siatonta (la Septuaginta) ch'ha da sia vart influenzau la translaziun latina, officiala per la baselgia tochen sin nos dis. La fatalitad ei ch'il verb «esser» grec e latin ha tut in'autra colur ch'il «ha'ja» hebraic. Igl «esser» grec ei cargaus cun filosofia, capeivlamain, ei la filosofia digl esser gie naschida en Grecia. Dir en grec de Diu ch'el «seigi quel ch'el seigi» era ina fuorma ideala per arrivar a speculaziuns filosoficas sur ded el e sviluppar in'entira teologia sur digl esser «absolut» de Diu ni sur digl «esser subsistent» de Diu, siu esser «en e per sesez», sia «essenza» etc. adina denton ina teologia che vesa Diu el senn absolut per sesez, senza relaziun cul mund. Quella capientscha ch'ei en verdad ina malcapientscha dil text digl Ex 3, ei ida en els priedis, els catechisems ed ha stgirentau il maletg biblic de Diu. Pertgei exact quei ch'ins ha priu ord la versiun greca vul igl original hebraic *buca dir*, numnadamein che Dieus seigi igl esser absolut. Quella problematica filosofica era ual aschi jastra alla bibla sco la teoria della evoluziun biologica! Igl «esser» hebraic indichescha buca semplamein igl abstract «esser avon maun», mobein igl esser *actifs*, efficients, igl agir, preschientscha actuala ed efficiente *en relaziun* (pia buca «absolut») cun zatgi. Ed il context di clar en

relaziun cun tgi: Jahve ei in Diu che ei activs ed efficientes en relaziun cun Israel. Denton era cheu buca «cun Israel» el senn abstract, mobein cun Israel en quei mument difficil de sia historia, el mument della sclaveria ed el mument che Mose vegn clamaus per «menar ora» siu pievel dalla sclaveria ella tiara empermessa! La fuorma verbala dil verb hebraic «esser» duvrada cheu sa esser capida sco present ni sco futur. Il context plaيدا ton per in sco per l'auter e lubescha era la translaziun: Jeu vegn ad esser cheu per vus en *quei* mument de vossa historia. «Jahve» ei en quei senn pia ina empermischun al pievel humiliau. Secapescha sebasa quella interpretaziun dil num Jahve, dada dals auturs ded Ex 3 sezs cun agid dil verb hebraic «esser» sin in giug etimologic, sin ina etimologia populara, sco ella plascheva als vegls. Mo quei fa nuot, la bibla ei buca in manual de linguistica!

La «definiziun» dil num Jahve dada en Ex 3 dal raquintader era buca capida sco «definiziun» officiala e suleta. L'explicaziun dil num Jahve che vegn dada empau pli tard, numnadamein en Ex 34,6 ei, tenor ils exegets, pli precisa. Cert eis ella pli clara e fetg biala: «*Jahve, Jahve – in Diu misericordeivel e grazius, pazients e pleins de grazia e fideivladad.*»

Nus turnein denton tier la formulaziun Ex 3,14! Ella ha ed haveva era per il lectur hebraic *zatgei misterius e indefinit (ed indefinibel)* vida sesezza, ch'ins sa dar cheu il meglier ella versiun tradiziunala: Jeu sun quel che jeu sun. Ordavon damonda Mose Jahve *tgei num* ch'el dueigi comunicar al pievel per cass che quel vegli haver dad el la legitimaziun sco profet e menader. Mose vul pia saver *il num dil Diu dils babuns*. Ed il context di che «Jahve» seigi il num dil Diu dils babuns e che «Jahve» significheschi «Jeu-SUN» (cheu per vus). Mose vul saver il num e quei num *vegn concedius*. Denton el medem mument di il text che quei num seigi atgnamein *buc in num*, scadin cass buc in dil qual ins sappi far diever, *mobein in'empermischun* dada da Diu ded esser presents e gidar, *tgeinin che siu num possi esser!* Sco sche Jahve less dir cun l'indicaun:

«Jeu sun quel che jeu sun»: Miu num sai jeu buca dir, pertgei dir il num fuss sco de semetter els mauns ed a disposiziun dils carstgauns. Vus astgeis denton saver ch'jeu sun cun vus en vossa historia, e quei ei avunda. E sch'jeu sun cun vus e per vus, succeda quei buca perquei che *vus* enconuschis miu num (e savesses disponer de mei), mobein en vertit de mia libertad e grazia ch'ha vuliu quei aschia. La risposta de Diu a Mose ei perquei era in *snegar de dir il num*, resalvond enten dar in'empermischun concreta sia transcendenza e siu misteri. Igl «esser cheu per vus» daventa pia il num ch'ei buc in num, in num ch'exprima il medem mument la nunpusseivladad de metter num a Diu, sia vischinonza e sia assoluta libertad ded esser sco el vul esser.